

Lykova O.H. Muzeefikation of private collection of family of Kytrysh as method of maintenance of the pottery inheritance of master

In the article the question of fate of private collections of ceramics in Ukraine is broken. The review of similar collection of prominent potter from Opishne Mykhajlo Kytrysh is done. Master together with his wife Halyna Kytrysh collected own clay wares during many years that became basis of private museum. Presently further fate of collection is not defined.

Key words: Mykhajlo Kytrysh, Halyna Kytrysh, pottery, ceramics, clay good, private museum, archive, muzeefikation, Opishne, Ukraine.

01.03.2019 р.

УДК 908:929::069.1(477.41-21)НІЕЗ

В.М. Ткаченко
Н.Л. Заїка

МИХАЙЛО СІКОРСЬКИЙ – ПОГЛЯД У МУЗЕЙНЕ МАЙБУТНЄ ПЕРЕЯСЛАВА

У статті розглядається бачення Михайла Івановича Сікорського – відомого музеєзнавця, творця Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» на розвиток музейної справи у Переяславі, створення експозицій та туристичної інфраструктури міста. Вперше публікуються відповідні документи, пропозиції щодо втілення цього задуму.

Ключові слова: Переяслав, Михайло Сікорський, туризм, музей, експозиція, документ.

«Десятиліття багатогранної творчої праці Михайла Івановича Сікорського були сходженням на духовну Говерлу нації, вагомим внеском у культурний розвиток краю. Видатний поет і громадський діяч Б.І. Олійник писав: «Михайло Сікорський – сподвижник перед Богом і тому його можна долучити до рівно-апостольських світочів нашої держави». Його внесок у розвиток національної культури – переяславський музейний скарб – збагатив духовну спадщину українського народу, підніс її до світових вершин» [6, с. 6] Так про Михайла Івановича висловився колишній Міністр культури України, доктор історичних наук, професор Л.М. Новохатько.

Постать М.І. Сікорського – неординарної особистості, науковця, музеєзнавця, творця Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» – завжди викликала інтерес у багатьох відвідувачів створених експозицій та дослідників народної культури. Феномен бачення і розуміння необхідності збору тих чи інших музейних експонатів, а надалі – кропітка робота над тематичними музеями для всестороннього розкриття традиційної культури українців, викликає захоплення і водночас зацікавлення особистістю Сікорського.

Серед дослідників, які намагалися висвітлити життєвий та творчий шлях Михайла Сікорського, можемо назвати М. Махінчука, який підготував біографічне видання [3; 4]. У 2014 році Л.В. Согою захищено дисертацію «М.І. Сікор-

ський: інтелектуальний портрет краєзнавця, організатора музейної справи в Україні (1950-і рр. – поч. XXI ст.)» [9]. Біографічні відомості були надруковані В. Ткаченком, Р. Бондаренко [1]. У 2017 році побачила світ монографічна праця Ю.С. Фігурного [10]. Т. Грудевич розглядалася музейна тематика у листуванні М.І. Сікорського [2]. Всебічний внесок Михайла Івановича Сікорського в розвиток вітчизняної культури, пам'яткоохоронної справи, музейництва висвітлюється в колективній монографії «Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу» [5], яка була підготовлена науковцями Заповідника до 90-річчя від дня його народження. Проте, багато сторінок його життєдіяльності, поглядів, думок, бачення розвитку музейної галузі та й самого Переяслава залишаються ще недостатньо вивченими, тому потребують подальших фахових студій.

Метою нашої статті є продовження дослідження діяльності М.І. Сікорського з розвитку музейної галузі та створення туристичного комплексу у Переяславі-Хмельницькому. Основним завданням є публікація невідомих документів, введення їх до наукового обігу.

Михайло Іванович Сікорський (13.10.1923–27.09.2011) – український історик, етнограф, музеєзнавець, археолог, подвижник національно-духовної справи, Почесний член Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Заслужений працівник культури УРСР (1966), Почесний громадянин міста Переяслава-Хмельницького (1984) та Останкінського району м. Москви (1997), доцент Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди» (1996), Почесний Академік архітектури України (1998), Почесний діяч Єврейської ради України (1999), Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1989), Лауреат премій ім. Дмитра Яворницького (1993), ім. Володимира Вернадського (2001), «Гордість України» (2003), Герой України (2005).

Подвижницька і наукова діяльність Михайла Сікорського пошанована високими державними нагородами: Почесною грамотами Президії Верховної Ради УРСР (1983), Кабінету Міністрів України (1998), Київської обласної державної адміністрації (2001); Орденами Трудового Червоного Прапора (1976), Жовтневої революції (1986), Богдана Хмельницького (1995), Ярослава Мудрого V ступеня (2001), Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого (2003), козацькими Бронзовим (2005) та Срібним Хрестами (2008) та «Золотою Зіркою Героя України» (2005) [1].

У статті «Людина-легенда» голова ГКПО «Переяславський скарб» Тарас Нагайко пише: «Творчий шлях Михайла Івановича Сікорського – це ціла епоха, увінчана численними подіями, творчими ініціативами, задумами та звершеннями. Сьогодні кожен може впевнено сказати: якби не було М.І. Сікорського, то й Переяслав, вочевидь, не називали б шанобливо «місто музеїв», а його неповторна тисячолітня аура не набула б такої винятковості, що вирізняє це прадавнє місто з-поміж інших українських міст та містечок. Невипадково відомий український літе-

ратор та журналіст Микола Махінчук влучно назвав його творіння «перяславським скарбом». Залишений ним для нащадків спадок змушує нас, сучасників, схилити в пошані голову перед творчим генієм людини, яка змогла зібрати неоціненний культурно-духовний скарб, що став гордістю та окрасою як перяславського краю, так і України загалом. Той, хто на це спромігся, присвятивши цій справі все життя, є справжнім творцем нашої пам'яті, нашого духу, нашої долі» [6, с. 10].

У 2013 році до працівників Заповідника звернулася громадський діяч, близький друг і однодумець Сікорського Ольга Олексіївна Тесленко з пропозицією опублікувати матеріали, які розглядалися виконкомом у 1985–1986 рр. У них перед урядом, партійними органами України піднімалося питання про розвиток міста як одного з найдревніших осередків історії та культури України. Вони були розроблені та базувалися на пропозиціях М.І. Сікорського. Цьому проекту Ольга Олексіївна дала назву «Заповіт Сікорського».

О.О. Тесленко упродовж 1976–1999 рр. була головою планової комісії, заступником Переяслав-Хмельницького міського голови. Вона передала (копії) документів:

- «Заповіт М.І. Сікорського» про перетворення міста Переяслава-Хмельницького в ідеологічний центр Дружби народів (Додаток 1);

- «Пропозиції М.І. Сікорського про перетворення 12.03.86. міста Переяслав-Хмельницького в Ідеологічний центр дружби народів («Заповіт Сікорського»)» (додаток 2);

- «Докладная записка о необходимости привлечения усилий областей республики для строительства и благоустройства идеологического комплекса Дружбы народов города Переяслав-Хмельницкого Киевской области» (Додаток 3).

- «Предложения о распределении объемов работ областям республики по созданию идеологического туристического центра Дружбы народов в г. Переяслав-Хмельницком Киевской области» (Додаток 4).

Проведений аналіз наданих документів вказує на те, що Михайло Іванович розумів, що створення музейних експозицій не вичерпує можливостей Переяслава. Зростаючий потік туристів підтверджував думку про необхідність розвитку інфраструктури туристичної галузі: побудови готелю, кафе, приміщення нового історичного музею тощо. Все мало сприяти тому, щоб турист міг залишитися на декілька днів у місті, чого бракує нам і сьогодні. Попри те, що його планам не судилося збутися внаслідок різних причин, вони вражають глибиною мислення і бачення подальшого розвитку Переяслава. Варто зазначити, що ці документи готувалися в радянський період, коли без ЦК КПУ нічого не вирішувалося. Не забуваймо, що і письменники, і науковці в ті часи ідеологічного засылля фактично вимушені були вписувати у свої твори, праці, дослідження беззастережну роль комуністичної партії. З погляду сьогодні це можливо виглядає перебільшенням, але так було.

Але не забуваймо, що його діяльність зі збереження пам'яток народної культури, архітектури досить часто сприймалася негативно партійним керівництвом, за що він отримував догани. І тільки розуміння необхідності збереження пам'яток та показу для наступних поколінь змушували колектив Заповідника збирати та перевозити до закладу як культову архітектуру, так і іконопис, етнографію, предмети матеріальної культури, народного мистецтва, науки й техніки та багато іншого.

З часом зрозумівши, що його плани нездійсненні, Михайло Іванович вирішив самотужки з колективом однодумців втілювати їх в життя. І вже упродовж 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. були створені експозиції музеїв пошти, сухопутного транспорту, українського рушника, українських обрядів, трипільської культури, робіт В. Завгороднього, історії лісового господарства, «Заповіту» Т.Г. Шевченка.

Згідно із загальноприйнятими нормами друкування архівних матеріалів далі подаємо самі документи, зберігши їх зміст та стилістику, без втручання у сам текст та виклад думок авторів.

Додаток 1 (копія)

«Заповіт М.І. Сікорського» про перетворення міста Переяслава-Хмельницького в ідеологічний центр Дружби народів

Тесленко О. О.
Голова планової комісії
Заступник Переяслав-Хмельницького міського голови (1976–1999 рр.)

Мене і мою родину пов'язували з М.І. Сікорським робота, громадська діяльність і дружні стосунки. Всі пропозиції, які піднімалися виконкомом перед урядом, партійними органами України про розвиток міста, базувались і на пропозиціях М.І. Сікорського. Це передбачало розвиток міста, як одного з найдревніших осередків історії і культури України. Його особистий вклад у вивчення і пропагування історії України, ролі і місця в ній древнього Переяслава для нашого міста неоціненний.

Михайло Іванович був великим патріотом міста, вболівав за його долю не на словах. «Імперія музеїв», яку він створив, стала візитівкою міста не тільки для всієї України, а й зробила його знаним за кордоном. Тільки завдяки М.І. Сікорському і його вкладу в розвиток міста новоприбулий посол США Джеффері Паєтт на запитання кореспондентів з чим би в Україні він хотів би ознайомитись чи відвідати – першим назвав наше місто.

Я хочу повідати про плани Михайла Івановича, яким не вдалось здійснитись.

В 1985 році в нього визріла думка перетворення міста в ідеологічний туристичний центр Дружби народів з залученням участі всіх областей України і міста Києва. Ця ідея опрацьовувалась з науковцями, радянськими і партійними органами і знаходила підтримку. На початку березня 1986 року виконкомові надійшла команда подати

обґрунтовані пропозиції. Пропозиції підготував М.І. Сікорський. На чотирьох друкованих аркушах були розписані по 45 пунктах обсяги завдань, які необхідно було довести областям для виконання в місті.

Вони передбачали широкий комплекс заходів зі створення музеїв, павільйонів, скульптурних груп, парків, пам'ятних знаків видатним особистостям і подій української історії, реконструкції та реставрації унікальних пам'ятників XI століття, будівництва об'єктів побутового, торгового, культурного обслуговування та розваг з виставковими павільйонами всіх областей.

Було підготовлено також звернення до Центрального Комітету Компартії України у формі доповідної записки про необхідність залучення зусиль областей республіки для будівництва і благоустрою ідеологічного комплексу Дружби народів міста Переяслав-Хмельницького Київської області.

Проте через місяць в квітні 1986 року аварія на Чорнобильській станції перекреслила ці плани, яким не судилося збутися.

Я вважаю ці пропозиції «Заповітом І.М. Сікорського» для переяславчан та передаю їх для втілення наступним патріотам міста.

Додаток:

- Пропозиції Сікорського М.І. про перетворення міста Переяслав-Хмельницького в Ідеологічний центр «Дружби народів»;

- Доповідна записка до ЦК КПУ про необхідність залучення зусиль областей республіки для будівництва і благоустрою Ідеологічного комплексу Дружби народів;

- Пропозиції про розподіл обсягів робіт областям.

10 листопада 2013 року (підпис) О. Тесленко

Додаток 2

Пропозиції

М.І. Сікорського про перетворення міста Переяслав-Хмельницького в Ідеологічний центр дружби народів («Заповіт Сікорського») 12.03.1986 р.

1. В 1987–1988 гг. закончить строительство музея «Дружбы народов».

2. Туристический центр «Дружба» по приему туристов и хлебный бар (в парке им. Ленинского комсомола).

3. Построить Дом бракосочетания с музеем советских обрядов.

4. Построить салон-магазин «Украинский рушник» с музеем украинского рушника.

5. Салон музыкальных инструментов с музеем истории народных музыкальных инструментов.

6. Салон-магазин переяславского сувенира «Фортечный вал».

7. Альтицкий мост переименовать в Казацкий мост, украсить скульптурами казаков. Рядом установит скульптуру «Брат за брата».

8. Построить спорткомплекс, благоустроить набережную речки Альта и построить на р. Альта пристань с ка-

зацкими чайками.

9. Построить морской порт со стоянками судов реконструкции времен Киевской Руси с казацкими чайками, с турбазой, кафе «Переяславское» с яхтклубом для обслуживания туристов на маршрутах Киев–Переяслав, Переяслав–Черкасы, Переяслав–Запорожье.

10. На площади в 50 га, возле Музея народной архитектуры и быта, в урочище «Остров», создать «Переяславскую хлебную ярмарку» и комплекс с торговыми хлебными павильонами всех областей республики, площадью для проведения массовых народных гуляний: праздника «Урожая», «Зеленой красы», проводов Зимы, фестивалей народного творчества, мотелей, автостоянками, зеленым театром, кафетериями – «Витряк», «Черкасская вареничная», «Переяслав», «Трубеж», «Полтавские галушки».

11. Соединить каналом 2 озера р. Попивки, подключить к ним водяные мельницы, построить кафе «Водяный млин» и построить автостоянку.

12. Построить ротонду-дом «Дружбы народов» с выставками, концертными залами.

13. Создать ландшафтный дендропарк-заповедник зоны Среднего Приднепровья в районе урочища «Остров» р. Попивка, урочище «Германский лес», с урочищами и скульптурными группами «Казацкий гай», «Гайдамацкий куточок», «Велький Луг», «Днепровские пороги», «Трубижские плавни», «Лесостеп Полтавщины», «Чумацкий шлях», «Казацкие дороги», «Богдановская переправа», «Стоянки казацких чаек».

14. Продлить ул. Московскую к Музею народной архитектуры и быта, построить мост через р. Трубеж, украсить скульптурными группами в честь 800-летия первого летописного упоминания слова «Украина» и скульптурой выдающего политического деятеля времен Киевской Руси переяславского князя Владимира Глебовича.

15. Провести реконструкцию Епископских ворот, уникального памятника творчества XI в. с установкой памятных знаков Владимиру Мономаху, Всеволоду Ярославовичу и Ефрему.

16. Переименовать мост через р. Трубеж в Княжий, украсить скульптурами дружинников, на площадке установить памятный знак Кожемяка и провести реконструкцию башни Киевской Руси (на месте поединка переяславского витязя Яна Кожемяки над печенегамы от чего произошло название «Переяслав» с постройкой кафе «Киевская Русь».

17. Построить книжные и сувенирные киоски-теремки в районе музея-диорамы «Битва за Днепр», музея археологии, исторического музея, музея украинской одежды, музея народной архитектуры и быта.

18. Построить Дом творчества народных мастеров с художественным салоном керамики, ковров, деревянной скульптуры и резьбы с филиалом музея народно-прикладного искусства Киевщины.

19. Создать сквер им. Т.Г. Шевченко (в районе ул. Шевченко, возле исторического музея), с установлением памятника Т.Г. Шевченко с скульптурными композициями по мотивам

вам произведений Т.Г. Шевченко, написанных в Переяславе.

20. Возле мемориального музея Г.С. Сковороды поставить бронзовый памятник Г. С. Сковороде, разбить сквер, установить скульптурные персонажи басен и философских произведений Г.С. Сковороды (для этого ходатайствовать перед Советом Министров СССР о передислокации в/ч 44040 с заповедной территории Вознесенского монастыря, архитектурного памятника XVII в.).

21. Построить павильон над раскопками Воскресенской церкви XII в.

22. Разбить в районе новостроящейся гостиницы парк «Славная Переяславщина» с уголками и скульптурно-портретными аллеями и площадями литературных, культурных деятелей, героев гражданской войны и соц. строительства, Героев Советского Союза и Социалистического Труда.

23. Оформить въезды в г. Переяслав-Хмельницкий:

а) Золотоношская дорога – установить скульптуры воинам Киевской Руси;

б) Лубенская дорога (установить скульптурную группу «Чумаки» и памятные знаки воинам 27-й, 40-й, 3-й танковых армий, принимавших участие в боях на Букринском плацдарме (в месте, где происходила концентрация войск);

в) Харьковская трасса (скульптурная композиция «Дружба народов»);

г) Пристромская дорога (скульптурная композиция «Торжественная встреча русских послов»;

д) Киевская трасса (скульптурная композиция по мотивам «Слово о полку Игореве»);

е) объездная дорога (установить корчму «Козацкий постоя» гостиница, кафе, стоянка автотранспорта).

24. В районе парка Дружбы народов установить скульптурные группы, посвященные Федоровичу, Острианице, Наливайку, Кривоносу, Богуну; разбить площадь с фонтанами, светомузыкой, скульптурными композициями три сплетенные деревья, символизирующие дружбу русского, украинского и белорусского народов, посвященные народам всех республик СССР.

25. Создать в районе питомника (ул. Можайская, Кана) детский городок с парком, игровыми площадками, аттракционами и сказочными уголками, где установить скульптуры персонажей народных сказок, здесь же построить кафетерий «Казак-Мамай».

26. Построить павильон в музее народной архитектуры и быта для музея сельского транспорта Среднего Приднепровья, 2 павильона для музея космоса, павильон музея научно-технического прогресса, павильон для музея хлеба.

27. Построить на территории музея народной архитектуры и быта на въезде павильон для приема туристов с выставочным залом.

28. Построить панораму «Переяславська Рада».

29. Реконструкция древних Переяславских валов XI столетия и установка на них 15 пушек XVII–XVIII столетий.

30. Установить памятный знак на честь первой русской революции 1905–1907 гг.

31. В колокольне Вознесенского монастыря открыть Планетарий с установкой часов «Переяславская Рада» со скульптурными группами персонажей освободительной войны 1646–1654 гг. В 15 часов на протяжении 3 минут бой курантов должен сообщать о начале «Переяславской Рады».

32. Установить памятные знаки на месте дома отца славного сына украинского народа Богдана Хмельницкого и на месте «Съезжего двора», где находилось «Русское посольство», прибывшее на Переяславскую Раду.

33. На территории музея под открытым небом построить кафе «Переяславский курач».

34. Построить Дом культуры.

35. Построить 3 кинотеатра: «Киевский», «Днепропетровский», «Донецкий».

36. Построить дороги по всем туристическим маршрутам.

37. Реконструкция привокзальной площади с ликвидацией складов в/ч 44040.

38. Реконструкция ул. Б. Хмельницкого, ул. Октябрьской, Горького, Новокиевского шоссе, Золотоношского шоссе с увеличением проезжей части и сносом 12 индивидуальных жилых домов.

39. Реконструкция парка им. Ленинского комсомола.

40. Реконструкция парка Славы.

41. Комплексная реконструкция Дитинца.

42. Реконструкция и восстановление канала, соединяющего р. Альту и р. Трубеж проезжей части до 12–14 метров.

44. Реконструкция транспортного моста через р. Трубеж с увеличением его проезжей части до 12–14 метров.

45. Изготовление проекта и рабочих чертежей на комплексное историко-архитектурное оформление историко-культурного заповедника.

Додаток 3

Март 1986 г.

ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМИТЕТУ КОМПАРТИИ УКРАИНЫ ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА

о необходимости привлечения усилий областей республики для строительства и благоустройства идеологического комплекса Дружбы народов города Переяслав-Хмельницкого Киевской области

Переяслав-Хмельницкий – один из древнейших славянских городов нашей Родины. Еще на заре своей истории, когда славянские народы вели героическую борьбу против иноземных захватчиков, Переяслав был основным юго-восточным форпостом Древнерусского государства.

Город Переяслав-Хмельницкий – один из древнейших на нашей земле. В его биографии, что насчитывает почти полтора тысячелетия, много в чем нашла свое отражение богатейшая история нашей Родины. «Но главное, что обесмертило имя вашего города – это историческая Рада 1654 года, которая стала поворотным пунктом в жизни украинского народа», – сказал член Политбюро ЦК КПСС, первый секретарь ЦК Компартии Украины В.В. Щербичский 25 мая 1979 года в городе Переяслав-Хмельницком во время вручения городу ордена Дружбы народов.

Переяславська Рада сыграла огромную роль в истории развития украинского народа в период формирования и становления украинской нации в ходе битв трудового люда Украины против татарских, литовских и польских захватчиков, за воссоединение с братским российским народом, в их совместной классово-борьбе против феодальной и помещицкой эксплуатации, за торжество победы Великого Октября.

Сегодня Коммунистическая партия и советское правительство придают особое внимание развитию исторических городов.

Город Переяслав-Хмельницкий в 1975 году стал городом областного подчинения.

В соответствии с постановлением Центрального Комитета Компартии и Совета Министров СССР от 13 марта 1979 года № 123 «Об объявлении комплекса памятников истории и культуры г. Переяслав-Хмельницкого Киевской области государственным историко-культурным заповедником» по постановлению Совета Министров Украинской ССР от 19 июля 1979 года № 360 «О дальнейшем развитии города Переяслав-Хмельницкого Киевской области» в городе осуществлен ряд крупных мер, позволивших значительно повысить уровень благоустройства его и обслуживание жителей города и многочисленных туристов.

В городе за 1980–1985 годы построено ___ тыс. м² жилья, Дом быта на 80 мест, поликлинику на 375 посещений в смену, 3 детских сада на 550 мест, турбазу на 200 летних мест. Увеличена емкость городской АТС на 5000 номеров, проложено 25 км газопровода, осуществлены работы по регулированию речки Трубеж, частично произведены работы по облицовке фасадов домов на туристических маршрутах.

Ведутся работы по строительству водопровода, очистных сооружений и канализационного коллектора, больницы, комбината общественного питания, начато строительство музея и продовольственных складов райпотребсоюза.

Большая работа проведена в городе по строительству памятников и памятных знаков, заложены новые парки и площади, созданы новые музеи.

Музеи Переяслав-Хмельницкого посещают туристы со всех уголков нашей Родины, а также из-за границы. Город стал один из центров Всесоюзных туристических маршрутов: «По древнерусским городам», «Моя Родина – СССР», «Литературная Киевщина» и др. Ежегодно музеи государственного историко-культурного заповедника посещают более 250 тысяч туристов и экскурсантов, а за последние годы в них побывало более 4 млн. человек, включая представителей из 44 стран мира.

Поток туристов ежегодно увеличивается, но город не может принять такое их количество. Маломощность строительных организаций не позволяет в полном объеме и в намеченные сроки обеспечить строительство, реконструкцию и благоустройство всех предусмотренных данными постановлениями объектов. Строительство 8 объектов еще не начато: районной котельни, школы, дома

культуры, банно-прачечного комбината, речного вокзала, Дома технической учебы ДОСААФ, админздания горисполкома, второй очереди торгового центра, овощехранилища. Из них строительство дома культуры, речного вокзала, овощехранилища при существующем положении дел не будет начато и в 12-й пятилетке.

В городе накоплен богатый историко-культурный потенциал. Имеются большие возможности для проведения идеологической работы по патриотическому и интернациональному воспитанию трудящихся. На базе историко-культурного заповедника проводятся всесоюзные конференции, стали традиционными Всесоюзные сквородиновские чтения.

В 1985 году проведено выездное заседание Всемирного конгресса славистов, археологов с участием ученых 14 стран Европы. Интерес к городу у общественности нашей страны и зарубежных туристов год от года растет.

Однако, недостаточный уровень комплексного развития города не позволяет в полном объеме раскрыть те историко-культурные ценности, которые на протяжении многих веков создавались русским и украинским народами и которые в наше время представляют огромный воспитательный потенциал в формировании нового мировоззрения советского человека.

Считаем необходимым привлечь усилия всех областей Украинской ССР на проведение всего комплекса работ, связанных с превращением г. Переяслава-Хмельницкого в крупный идеологический центр Дружбы народов.

Предложения о распределении объемов работ между областями республики прилагаются. Просим рассмотреть.

Додаток 4

ПРЕДЛОЖЕНИЯ

о распределении объемов работ областям республики по созданию идеологического туристического центра Дружбы народов в г. Переяслав-Хмельницком Киевской области

1. ВИННИЦКАЯ ОБЛАСТЬ

В районе парка Дружбы народов установить скульптурные группы, посвященные Федоровичу, Остриянице, Наливайку, Кривоносу, Богугу; разбить площадь с фонтанами, светомузыкой, скульптурными композициями: три сплетенные дерева, символизирующие дружбу русского, украинского и белорусского народов и композиции, посвященные народам всех республик СССР.

2. ВОЛЫНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Построить салон-магазин «Украинский рушник» с музеем украинского рушника.

3. ВОРОШИЛОВГРАДСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Построить ротонду-дом «Дружбы народов» с выставками, концертными залами.

2. Установить памятные знаки на месте дома отца славного сына украинского народа Богдана Хмельницкого и на месте «Съезжего двора», где находилось русское посольство, прибывшее на Переяславскую Раду.

3. ДНЕПРОПЕТРОВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Построить спорткомплекс, благоустроить набережную реки Альта и построить на р. Альта пристань с казачьими чайками.

2. Построить павильоны в музее народной архитектуры и быта для музея сельского транспорта Среднего Приднепровья, 2 павильона для музея космоса, павильон научно-технического прогресса, павильон для музея хлеба.

5. ДОНЕЦКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Построить Дом бракосочетания с музеем советских образов.

2. Реконструкция парка Славы.

6. ЖИТОМИРСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Разбить в районе новостроящейся гостиницы парк «Славная Переяславщина» с уголками и скульптурно-портретными аллеями и площадями литературных, культурных деятелей, героев гражданской войны и соц. строительства, Героев Советского Союза и Социалистического Труда.

2. Реконструкция транспортного моста через р. Трубеж с увеличением его проезжей части до 12–14 метров.

7. ЗАКАРПАТСКАЯ ОБЛАСТЬ

Построить на территории музея народной архитектуры и быта на въезде павильон приема туристов с выставочным залом.

8. ЗАПОРОЖСКАЯ ОБЛАСТЬ

Объездная дорога (установить корчму «Козацкий постой», гостиница, кафе, стоянка автотранспорта).

9. ИВАНО-ФРАНКОВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Туристический центр «Дружба» по приему туристов и хлебный бар (в парке им. Ленинского комсомола).

2. Реконструкция парка им. Ленинского комсомола.

10. КИРОВОГРАДСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Продлить ул. Московскую к музею народной архитектуры и быта, построить мост через р. Трубеж, украсить скульптурными группами в честь 800-летия первого летописного упоминания слова «Украина» и скульптурой выдающегося политического деятеля времен Киевской Руси переяславского князя Владимира Глебовича.

2. Реконструкция транспортного моста через р. Альта с увеличением его проезжей части до 12–14 метров.

11. КИЕВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Установить памятный знак на честь первой русской революции 1905–1907 гг.

2. Построить дом культуры.

12. КРЫМСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Салон-магазин переяславского сувенира «Фортечный вал».

2. Реконструкция привокзальной площади с ликвидацией складов в/ч 44040.

13. ЛЬВОВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Провести реконструкцию Епископских ворот, уникального памятника творчества XI в. с установкой памятных знаков Владимиру Мономаху, Всеволоду Ярославовичу и Ефрему.

2. Построить павильон над раскопками Воскресенской церкви XII в.

14. НИКОЛАЕВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Соединить каналом два озера р. Попивки, подключить к ним водяные мельницы, построить кафе «Водяный млин» и построить автостоянку.

2. Реконструкция и восстановления канала, соединяющего р. Альту и р. Трубеж.

3. Построить Дом творчества народных мастеров с художественным салоном керамики, ковров, деревянной скульптуры и резьбы с филиалом музея народно-прикладного искусства Киевщины.

15. ОДЕССКАЯ ОБЛАСТЬ

Построить морской порт со стоянками судов реконструкции времен Киевской Руси с казацкими чайками, с турбазой, кафе «Переяславское» с яхтклубом для обслуживания туристов на маршрутах Киев–Переяслав, Переяслав–Черкассы, Переяслав–Запорожье.

16. ПОЛТАВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Возле мемориального музея Г.С. Сковороды поставить бронзовый памятник Г.С. Сковороде, разбить сквер, установить скульптурные персонажи басен и философских произведений Г.С. Сковороды (для этого ходатайствовать перед Советом Министров СССР о передислокации в/ч 44040 с заповедной территории Вознесенского монастыря, архитектурного памятника XVII в.).

2. Построить кинотеатр «Полтава».

17. РОВЕНСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. В колокольне Вознесенского монастыря открыть Планетарий с установкой часов «Переяславская Рада» со скульптурными группами персонажей освободительной войны 1648–1654 гг. В 15 часов на протяжении 3 минут бой курантов должен сообщать о начале «Переяславской Рады».

2. Построить кинотеатр «Ровно».

18. СУМСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Построить книжные и сувенирные киоски-теремки в районе музея-диорамы «Битва за Днепр», музея археологии, исторического музея, музея украинской одежды, музея народной архитектуры и быта.

2. Альтицкий мост переименовать в Казацкий мост, украсить скульптурами казаков. Рядом установить скульптуру «Брат за брата».

19. ТЕРНОПОЛЬСКАЯ ОБЛАСТЬ

На территории музея под открытым небом построить кафе «Переяславский куринь».

20. ХАРКОВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Переименовать мост через р. Трубеж в Княжий, украсить скульптурами дружинников, на площадке установить памятный знак Кожемяка и провести реконструкцию башни Киевской Руси (на месте поединка переяславского витязя Яна Кожемяка над печенегами, от чего произошло название «Переяслав», с постройкой кафе «Киевская Русь».

2. Реконструкция древних Переяславских валов XI столетия и установка на них 15 пушек XVII–XVIII столетий.

3. Построить кинотеатр «Харьков».

21. ХЕРСОНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Создать ландшафтный дендропарк-заповедник зоны

Среднего Приднепровья в районе урочища «Остров» р. Попивка, урочище «Германский лес», с урочищами и скульптурными группами «Казацкий гай», «Гайдамацкий куточок», «Великий Луг», «Днепровские пороги», «Трубежские плавни», «Лесостепь Полтавщины», «Чумацкий шлях», «Казацкие дороги», «Богдановская переправа», «Стоянки казацких чаек».

22. ХМЕЛЬНИЦКАЯ ОБЛАСТЬ

Салон спортивный славы.

23. ЧЕРКАССКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Создать сквер им. Т. Г. Шевченко (в районе ул. Шевченко, возле исторического музея), с установлением памятника Т. Г. Шевченко и скульптурными композициями по мотивам приведенный Т. Г. Шевченко, написанных в Переяславе.

2. Оформить въезды в г. Переяслав-Хмельницкий:

а) Золотоношская дорога (установить скульптуры воинов Киевской Руси);

б) Лубенская дорога (установить скульптурную группу «Чумаки» и памятные знаки воинам 27-й, 40-й, 3-й танковых армий, принимавших участие в боях на Букринском плацдарме) в месте, где происходила концентрация войск.

24. ЧЕРНИГОВСКАЯ ОБЛАСТЬ

1. Салон музыкальных инструментов с музеем истории народных музыкальных инструментов.

в) Харьковская трасса (скульптурная композиция «Дружба народов»);

г) Пристромская дорога (скульптурная композиция «Торжественная встреча русских послов»);

д) Киевская трасса (скульптурная композиция по мотивам «Слово о полку Игореве»).

25. ЧЕРНОВИЦКАЯ ОБЛАСТЬ

Создать в районе питомника (ул. Можайская, Кана) детский городок с парком, игровыми площадками, аттракционами и сказочными уголками, где установить скульптуры персонажей народных сказок, здесь же построить кафетерий «Казак-Мамай».

26. г. КИЕВ

1. В 1987–1988 гг. закончить строительство музея «Дружбы народов».

2. Построить панораму «Переяславская Рада».

3. Реконструкция ул. Б. Хмельницкого, ул. Октябрьской, Горького, Новокиевское шоссе, Золотоношское шоссе с увеличением проезжей части и сносом 12 индивидуальных жилых домов.

27. ВСЕ ОБЛАСТИ И ГОРОД КИЕВ

На площади в 50 га возле музея народной архитектуры и быта в урочище «Остров» создать «Переяславскую хлебную ярмарку» и комплекс с торговыми хлебными павильонами всех областей республики, площадью для проведения массовых народных гуляний: праздника Урожая, «Зеленой красы», проводов Зимы, фестивалей народного творчества, мотелей, автостоянками, зеленым театром, кафетериями – «Витряк», «Черкасская вареничная», «Переяслав», «Трубеж», «Полтавские галушки» [8].

Отже, як бачимо, багато планів, задумів Михайло Іва-

нович Сікорський реалізував за своє життя. На сьогодні про Переяслав говорять як місто музеїв. На його території встановлені пам'ятники та пам'ятні знаки, присвячені тим чи іншим героям, подіям. Але є й ті проекти, які залишилися на папері й не втілені у життя. Тому є потреба у вивченні спадщини М. І. Сікорського і можливого використання його пропозицій для розвитку туристичного потенціалу міста та України в цілому.

ПОСИЛАННЯ

1. Бондаренко Р., Ткаченко В. Сікорський Михайло Іванович // Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К. Наук. думка, 2012. – 944 с.: іл.

2. Грудевич Т. Музейна тематика у листуванні М. І. Сікорського в 70-х роках ХХ – на поч. ХХІ ст.. (за матеріалами фондової колекції НІЕЗ «Переяслав» // Часопис української історії / за ред. доктора історичних наук, професора А. П. Коцура. – Київ, 2019. – С. 124–129.

3. Махінчук М. Обереги нашої пам'яті: книга для читання з історії рідного краю: передмов. І. Драча. – Одеса: Аспект, 1998. – 224 с.: іл.

4. Махінчук М. Переяславський скарб Михайла Сікорського: Художньо-документальна повість / Вступна стаття Л. І. Андрієвського. – К.: Криниця, 2005. – 302 с.

5. Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу: колективна монографія, присвячена 90-річчю з дня народження М. І. Сікорського. – Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». – 2013. – 504 с.

6. Нагайко Т. Людина-легенда // Моє життя – мої музеї...: [зб. матеріал. до 90-річчя від дня народження Героя України М. І. Сікорського] / [упоряд. та коментар.: О. Горбовий, Т. Нагайко; ред. Т. Нагайко; вступ. ст. Л. Новохатько]. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2013. – 258 с.

7. Новохатько Л. Великий зодчий музейної справи // Моє життя – мої музеї...: [зб. матеріал. до 90-річчя від дня народження Героя України М. І. Сікорського] / [упоряд. та коментар.: О. Горбовий, Т. Нагайко; ред. Т. Нагайко; вступ. ст. Л. Новохатько]. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2013. – 258 с.

8. Особистий архів О. О. Тесленко.

9. Сога Л. М. І. Сікорський: інтелектуальний портрет краєзнавця, організатора музейної справи в Україні (1950-і рр. – поч. ХХІ ст.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 228 с.

10. Фігурний С. Михайло Сікорський – світоч України. Монографія. – К.: НДІУ, 2017. – 150 с.

Ткаченко В. М., Заика Н. Л. Михаил Сикорский – взгляд в музейное будущее Переяслава

В статье рассматривается видение Михаила Ивановича Сикорского – известного музейоведа, создателя Национального историко-этнографического заповедника «Переяслав» на развитие музейного дела в Переяславе, создание экспозиций и туристической инфраструктуры города. Впервые публикуются соответствующие документы, предложения по воплощению этого замысла.

Ключевые слова: Переяслав, Михаил Сикорский, музей, экспозиция, документ.

Tkachenko V. M., Zaika N. L. Mykhailo Sikorskyi – a view on museum future of Pereiaslav

The article examines the vision of Mykhailo Ivanovych Sikorskyi, a well-known museologist, creator of the National Historical and Ethnographic Reserve Pereiaslav for the development of the museum business in Pereiaslav, the creation of exhibitions and tourist infrastructure of the city. For the first time, relevant documents, proposals for the implementation of this plan are published.

Key words: Pereiaslav, Mykhailo Sikorskyi, tourism, museum, exposition, document.

11.02.2019 p.

